

ТЭХНІКІ І ТЭХНАЛОГІІ СУЧАСНАГА МАСТАЦТВА САЛОМАПЛЯЦЕННЯ БЕЛАРУСІ

У сучасным саломапляценні Беларусі назіраецца спалучэнне традыцыйных відаў пляцення з відамі, прыдуманымі распрацаванымі асобнымі майстрамі. Гэта тэндэнцыя прасочваецца не толькі ў з'яўленні новых відаў і спосабаў пляцення, але і ў пэўных тэхналагічных прынцыпах і прыёмах стварэння формы і канструкцыі твора.

Разгледзім прынцыповыя змены тэхналогіі на прыкладзе такіх традыцыйных канструкцый у беларускім народным мастацтве саломапляцення, якімі з'яўляюцца старажытныя “павукі”. Тэхналагічна ў павуках няма ўласна прыёмаў пляцення, яны збіраюцца з асобных саломінак, нанізаных на нітку. Іх модулі спалучаюцца у геаметрычную канструкцыю, а па сваёй сімвалічнай сутнасці такая схема нагадвае стварэнне сусвету. Паколькі павук — гэта сістэма са сваімі ўнутранымі законамі існавання, структура якой складаецца з модульных частак і элементаў, можна вылучыць пэўны тып такіх сістэм. Асновай кожнага віду павукоў з'яўляецца пэўны канструктыўны прынцып спалучэння элементаў у цэлае, а таксама спосаб зборкі асобных частак.

Так традыцыйным модулем пры выкананні павукоў з'яўляецца аб'ёмны ромб з аднолькавым памерам усіх бакоў. На аснове такога элементу

складаліся павуки дзвюх асноўных канструктыўных схем альбо сілуэтаў. Першая ўяўляе сабою трохкутнік ў праекцыі на плоскасці і піраміду ў аб'ёме, другая — ромб у аб'ёме і плоскаснай праекцыі.

Існуюць і павуки на аснове іншых прынцыпаў формаўтварэння. Зоркападобны павук складаецца з элементаў, якія па сваёй канструкцыі з'яўляюцца ромбам з рознай даўжынёй бакоў, цэнтральная фігура якога залежыць ад колькасці промняў зоркі. Шарападобны павук ствараецца з саломін аднолькавай даўжынні, якія разыходзяцца ад цэнтру. Звычайна саломіны ўтыкаліся ў бульбіну, такім чынам ствараўся самы прасты від павука. Акрамя таго, вылучаюцца падвесныя канструкцыі на аснове кола. У іх традыцыйным выглядзе іх можна яшчэ класіфікаваць як жырандольныя павукі.

Зараз, акрамя традыцыйных, існуюць і іншыя модулі для стварэння павукоў. Так тэтраэдр і шасцігранны модуль сваім асаваннем маюць трохкутнік, дзесяці дванаццацігранны модуль ствараюцца адпаведна на аснове пяці і шасцівугольніка. Ствараюцца павукі і на аснове модуля ў выглядзе паралелепіпеда. Так з'яўляюцца прынцыпова новыя канструктыўныя схемы ў выглядзе разнастайных шматгранных геаметрычных фігур.

У сучаснасці падвесныя канструкцыі маюць сваё развіццё не толькі ў выглядзе розных схем на аснове выкарыстання модульных элементаў, ад традыцыйных, да новых, але і ў выглядзе кінетычных падвесных прасторавых кампазіцый.

Павукі ў іх традыцыйным выглядзе сустракаюцца ў творчасці амаль усіх майстроў саломаліцтва. Павук Т. Агафоненка, 1980-х гг., які знаходзіцца ў калекцыі музея народнай архітэктуры і побыту (БДМНАП), складаецца з роўнабаковых ромбаў розных памераў на аснове пірамідальнай схемы. Ужыванне ромбаў розных памераў надае ўсёй канструкцыі лёгкасць і паветранасць. “Павук-зорка” Т. Агафоненкі, 1995 г., мае даволі складаную канструкцыю ў аснове якой ляжыць дзевяціграннік. Ад яго бакоў у два рады адыходзяць промні зоркі, агульнай колькасцю восемнаццаць, зроблены перапляценнем адной саломіны вакол дзвюх саломін асновы, умацаваных дротам. Да вузлаў чатырох суседніх промняў далучаны піраміды, якія з'яўляюцца паловай ромба — модуля, з якога складаюцца павукі, пасярэдзіне кожнай саломіны надзета бусіна з фарбаванай саломкі. Усе сугарэнні аздоблены шарами з каляровай паперы, што часта сустракаецца ў традыцыйным народным мастацтве.

Павук А. Шабуні, 2005 г., традыцыйна пірамідальны, але адрозніваецца дэкаратыўным упрыгожаннем, якое складае тры чацвёртых усяго памеру канструкцыі: чырвонымі ніткамі з нанізанымі на іх праз роўныя інтэрвалы бусінамі. “Калядная падвеска” А. Шабуні, 2005 г. зроблена як падвесная канструкцыя на аснове абруча, што па сваёй канструкцыі нагадвае жырандольныя павукі. Кола, дыяметрам каля 0,5 м, зроблена вітой круглай

пляцёнкай з пяці саломін, на ім замацаваны доўгія тоўстыя ніткі, на якіх чаргуюцца васьміканцовыя зоркі і бусіны з саламянай стужкі. Унізе кожнай такой ніткі знаходзіцца званочак, зроблены з шасці саломін вітым круглым пляценнем. У абедзвюх вышэйазначаных работах А. Шабуні тоўстыя фактурныя ніткі з'яўляюцца элементам аздаблення і адыгрываюць значную дэкаратыўную ролю.

Яшчэ адным ўзорам падвесных канструкцый, на аснове суцэльнай канструкцыі, можна вылучыць “Дэкаратыўную падвеску” М. Янчанка, 1990-я гг. Верх яе ўяўляе паўсферу і нагадвае альтанку, ад вузлю і ад цэнтра якой уніз некалькімі радамі апускаюцца званочкі і стылізаваныя матывы кветак.

Увогуле традыцыя ў якасці аздаблення павукоў ужываюцца амаль усё віды пляцення. Гэта і пластыка з саламянай стужкі: бусіны, квадраты, васьміканцовыя зоркі. А таксама невялікая саламяная пластыка: птушкі, плячкі, кутасы, “сонейкі”.

Як мы ўжо адзначалі, другім напрамкам развіцця традыцыйнай канструкцыі павука ў сучасным саломашляцтве з'яўляюцца розныя падвесныя канструкцыі. Да такіх можна аднесці серыю работ Т. Паўлоўскай, аб'яднаных агульнай назвай “Рыбы”. Яны адметныя новымі аўтарскімі вобразамі і прыёмамі іх фармаўтварэння, а таксама тэматыкай. “Рыба” 1988 г. — падвесная канструкцыя, якая ўяўляе сабой ажурны шар, дзве паўсферы ў месцы злучэння дэкараваны званочкамі з сямі саломін, зробленых у тэхніцы круглага пляцення. Самі паўсферы выкананы з саломін з ўстаўленым дротам, пляценнем прыпыпам павуціны адной саломінай вакол дзвюх асноўных, дзе шчыльнае пляценне чаргуюцца з ажурам нанізаных саламяных бусін. Пятнаццаць саломін, застаўныхся з другога боку ад паўсферы, ствараюць “плаўнікі” рыбы, пераплеценныя і аздабленыя бусінамі. Ужываецца саломіны прыроднага і фарбаванага чорна-зялёнага колеру. “Рыба” 1990-х гг. створана па такому ж прынцыпу спалучэння дзвюх паўсфер, выкананых пляценнем адной саломіны вакол каркаса. У аснове каркаса змешчаны дрот з надзетымі на яго саломінамі. Рытмічна, праз адзін, сегменты саламянага перапляцення разрэзаны ўздоўж і адвернуты ўбок, што стварае дадатковы эффект аб'ёму. Рытм чырвоных і залатых палос падкрэслівае спалучэнне паўсфер і дэкор з элементаў, створаных як званочкі вітым круглым пляценнем з чырвонай і залатой саломы, але замацаваных іншым бокам, накіталі ледзяшэй. Вочы і хвост рыбы арыгінальна вырашаны як цыліндры з адганутымі па баках, падобна сонейку, саломінамі, завершаны бусінамі.

Зусім іншыя вобразы стварае І. Сарнацкая ў сваіх паветраных канструкцыях пад агульнай назвай “Кінетычны рухомы аб'ект “Рыба””, 2004 г. Гэта дзве самастойныя прасторавыя кампазіцыі, аб'яднаныя адной назвай у аснове якіх ляжыць стылізаваны вобраз рыбы. Як адзначае аўтар, рыба мае свой сімвалічны сэнс як у хрысціянскай культуры, так і ў язычніцтве.

У старажытнай славянскай міфалогіі рыбы сімвалізуюць урадлівасць, моц, разважлівасць. У хрысціянстве рыба — сімвал Хрыста і Дзевы Марыі, а значыць, чысціні і веры. Кампазіцыйна абедзве работы складзены па адной схеме: адна вялікая рыба ўверсе і восем маленькіх унізе. Тэхналагічна аб'ём кожнай вялікай рыбы ў абедзвюх кампазіцыях утвараецца спалучэннем плоскіх дэталюў, выкананых пляценнем адной садомінай вакол драцяной асновы. З дроту асобна фарміруюцца контуры цела і хваста, а таксама плаўнікоў рыбы. Плаўнікі ў адной з іх зроблены выгнутымі ў паўсферу і, злучаныя пад прамым вуглом з плоскім тулавам, утвараюць крыжовы аб'ём. Плаўнікі другой складаюцца не з адной, а з дзвюх плоскасцяў, разгорнутых адна ад адной. Трэба адзначыць, што даволі вялікія памеры плаўнікоў, роўныя па масе з тулавам, ствараюць уражанні крылаў. Нягледзячы на аднолькавыя тэхналагічныя прыёмы формаўтварэння, у кожнай рабоце ствараецца адметная па сваім малюнку і пластыцы рыбка.

Яшчэ адным прыкладам нетрадыцыйнай канструкцыі можна вылучыць твор В. Мешчаракавай “Імкненне да дасканаласці”, 2010 г. Прадстаўлены ў межах канцэпцыйнай выставы “Трансфармацыя”, ён уяўляе спалучэнне металічнай канструкцыі звычайнага веласіпеднага кола і саламянага пляцення дзвух відаў: вітога круглага па акружнасці і варыянтаў плоскіх пляцёнак ў выглядзе крылаў.

Усе гэтыя падвесныя канструкцыі маюць сваім пачаткам традыцыйныя “павукі”, але па сваёй тэматыцы, форме і тэхналогіі адлюстроўваюць новыя плыні ў развіцці сучаснага саломапляцення. Як мы ўжо адзначалі, развіццё падвесных саламяных упрыгожванняў, семантычныя карані якіх знаходзяцца ў старажытных дахрысціянскіх часах, у наш час адбываецца па двух асноўных напрамках. Першы, як мы ўжо адзначалі, гэта стварэнне новых модуляў і новых канструкцый на аснове модульнасці традыцыйных павукоў. Другі — стварэнне кінетычных падвесных прасторавых кампазіцый. Такім чынам, мастацтва саломапляцення ўзбагачаецца новымі тэхналагічнымі і канструктыўнымі прыёмамі формаўтварэння.